

*Абабілова Н. М.,**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Чорноморського національного університету імені Петра Могили*

ТЕРМІНИ-АБРЕВІАТУРИ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Анотація. Переклад термінів входить до кола найскладніших проблем у галузі лінгвістики та перекладознавства, оскільки терміни, зокрема терміни-аббревіатури, відносяться до лексики, що розвивається швидкими темпами та активно використовується фахівцями різних. Визначено, що до переваг використання термінів-аббревіатур відносять зменшення обсягів текстів на письмі за рахунок більш компактної передачі громіздких складних слів і словосполучень; зменшення часового проміжку сприйняття адресатом інформації. Терміни-аббревіатури є об'єктивною перекладацькою проблемою, яка може становити труднощі для перекладачів незалежно від рівня їхньої професійної підготовки, а також видів, тематик і напрямків перекладу. Узагальнено труднощі відтворення термінів-аббревіатур, до яких віднесено необхідність знання предмету перекладу та розуміння контексту, омонімія термінів-аббревіатур, поширення аббревіації на всі частини мови; недотримання правил написання аббревіатур. До найпоширеніших способів перекладу термінів-аббревіатур найчастіше відносять переклад еквівалентом, відповідною повною формою, описовий переклад, транскодування, запозичення іноземної аббревіатури та створення нової аббревіатури, хоча також існує думка, що доцільно поєднувати декілька способів перекладу одночасно, а саме використовувати калькування та транслітерацію/транскрипцію; транскрипцію та описовий переклад; транскрипцію, калькування та функціональний аналог; калькування, транскрипцію та описовий переклад. На основі аналізу фактичного матеріалу дослідження встановлено, що найчастіше переклад термінів-аббревіатур здійснено відповідною повною формою та змішаними способами відтворення термінів-аббревіатур українською мовою, а найрідше – існуючим в мові перекладу еквівалентом. Автором запропоновано чотирьох-етапний алгоритм перекладу термінів-аббревіатур.

Ключові слова: терміни, терміни-аббревіатури, труднощі перекладу, способи перекладу.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства неможливо уявити життя людини без використання передових розробок цифрових технологій, що, в свою чергу, призводить до поповнення лексичного складу мови новими технічними термінами. Винятковою рисою сучасної англійської мови є її прагнення до скорочення та мовної економії, що є особливо помітною тенденцією в писемній комунікації. Незважаючи на те, що аббревіація посідає нижчу сходинку в ієрархії шляхів терміноутворення [1], процес утворення термінів за її допомогою відноситься до одного з найпродуктивніших та такого, що має виражену прогресуючу тенденцію і розвивається дуже активно. Це пов'язано зі статусом саме термінів-аббревіатур, що виражають у стислій, кодифікованій формі актуальні наукові поняття [2]. Хоча у порівнянні з іншими

типами термінів терміни-аббревіатури менше зустрічаються в текстах реклами, однак їх наявність створює певні труднощі для розуміння характеристик продуктів реклами. Таким чином, завдання перекладача полягає в тому, щоб забезпечити їх адекватний переклад задля ефективного обміну інформацією між країнами та зробити текст, який містить терміни-аббревіатури, максимально зрозумілим для читача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як М. Вульф, В. Горпинич, В. Карабан, Н. Книщенко, С. Кострубін, К. Кравець, Л. Латішев, Е. Місуно, М. Миронова, З. Мусоямов, Л. Нелюбін, А. Паршин, Т. Сергєєва, С. Шестакова та інші присвятили значну увагу дослідженню різних аспектів лінгвістичного феномену «термін». Однак, терміни-аббревіатури потребують додаткового аналізу, оскільки їх кількість у текстах різних функціональних стилів, зокрема технічних, постійно збільшується; змінюється їх сутність, функції та типологія; з'являються нові підходи до їх відтворення, що вимагає постійної уваги науковців.

Мета статті – узагальнити існуючі погляди на сутність та функції термінів-аббревіатур; висвітлити основні труднощі та способи їх реалізації в англо-українському перекладі; запропонувати алгоритм відтворення термінів-аббревіатур не залежно від функціонального стилю тексту.

Матеріал дослідження – терміни-аббревіатури, що було вжито в рекламних текстах відомих іноземних компаній виробників побутової електроніки (Apple (AP), Canon (CA), Huawei (H), Meizu (ME), Microsoft (MI), Samsung (S)), оскільки наразі їх продукція є надзвичайно популярною, а її реклама – актуальною, бо протягом кількох останніх років можна спостерігати, як електроніка швидко вдосконалюється і покращується, йдучи в ногу з технікою, що так само стрімко розвивається.

Виклад основного матеріалу. Утворення термінів шляхом аббревіації зародилося у ХХ столітті [3] та пов'язано зі збільшенням за кількістю елементів термінологічних сполучень і поширеністю термінів, які складаються з трьох та більше слів. Терміни-аббревіатури, які ми розглядаємо як складноскорочені слова, що утворено з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу поняття, доволі часто вживаються в рекламних текстах на сайтах відомих компаній. Їх активне використання пояснюється декількома факторами: громіздкістю і незручністю складних слів і словосполучень; частотністю вживання термінологічних словосполучень, яка зумовлює надлишковість певних його елементів; прагненням адресанта передати складні слова та словосполучення коротко, зменшуючи обсяг тексту та часовий проміжок сприйняття адресатом інформації, але при цьому максимально передаючи інформацію [4]. Крім того, терміни-аббревіатури, на думку Н. Книщенко, є дуже зручними в професійних сферах спілкування, оскільки

вони не лише забезпечують зменшення формального обсягу текстів, а й оптимізують повідомлення, та водночас зберігають їх інформативну насиченість, будучи цілком зрозумілими для спеціалістів певної галузі [5]. Тим не менш варто зазначити, що, незважаючи на лаконічність передавання і зберігання інформації, терміни-аббревіатури вимагають належного професійного рівня і достатнього досвіду роботи адресата в певній галузі, інакше замість сприяння швидкому обміну інформацією, дефінітивна функція термінів-аббревіатур зводиться до мінімуму, що ускладнюватиме професійну комунікацію. Отже, визначальною ознакою термінів-аббревіатур є забезпечення передачі максимальної кількості інформації при мінімальному використанні звукової оболонки та графічної форми слова/словосполучення.

Класифікації термінів-аббревіатур присвячено значну кількість наукових доробок [6; 7; 8; 9], однак, незважаючи на відмінність у класифікаціях, найчастіше виділяють такі типи термінів-аббревіатур: ініціальні аббревіатури (звукові або акроніми (утворені з назв перших звуків, читаються як звичайні слова, на письмі передаються великими літерами відповідно до правил)), літерні, літерно-звукові, скорочені (утворені зі скороченої частини переважно першого слова та цілих слів), змішані аббревіатури (літерно-цифрові), що було підтверджено результатами нашого практичного дослідження рекламних текстів різних продуктів зазначених компаній (*Whether you're playing games or multi-tasking across a few apps, you need a device that keeps up (H); All-new Liquid Retina display – the most advanced LCD in the industry. Even faster Face ID (AP); This time, we equip the PRO 7 with a built-in 4G & Wi-Fi signal amplifier, which significantly improves the signal receiving capability of the PRO 7 in a 4G/Wi-Fi environment and effectively reduces the signal blind area (ME); AR is a new technology that brings virtual objects into the real world (AP); A single lens of the Sony IMX386 on PRO 6 Plus would be enough to amaze people, but the PRO 7 aims higher (AP)*).

З точки зору перекладознавства терміни-аббревіатури є одними із найскладніших явищ для перекладу, оскільки викликають певні труднощі та можуть стати «загадкою чи ребусом, які спотворюють сприйняття тексту та створюють «інформаційний шум»» [10, с. 63]. Згадані труднощі пов'язані з поширенням аббревіації на всі частини мови; відсутністю уніфікованих правил написання аббревіатур (маленькими і великими літерами, з розділовими знаками і без них); та у певному контексті можливістю вживатися у формі множини, використовуватися з артиклем, у присвійному відмінку та інше [11]. Ще однією проблемою є наявність значної кількості омонімічних аббревіатур, що вимагає від перекладача уважного відбору значення. В ході нашої практичної роботи було відмічено використання такої англійської аббревіатури, як “AR”. Обґрунтовуючи важливість врахування тематики тексту перекладачем, зазначимо, що цю аббревіатуру можна розшифрувати декількома способами: Action replay (game console cheat device); Acrobat Reader (Adobe system); Art Remains (online art gallery), з одного боку, ці повні форми аббревіатури відносяться до однієї галузі (комп'ютерні технології), однак навіть їх використання має свої особливості, що може спотворити переклад та призвести до непорозумінь. Водночас аббревіатура “AR” може позначати поняття з зовсім інших сфер: Ancestral Roots (genealogy), Atrophic Rhinitis (veterinary), and Area Record (sports). Однак

контекст не є тим єдиним вирішальним фактором визначення способу перекладу терміну-аббревіатури. На нашу думку, перекладачеві варто також брати до уваги характер тексту, що перекладається; кінцеву аудиторію, так званого споживача; екстралінгвістичні реалії регіону споживача.

Аналіз наукових праць Б. Гончарова, В. Карабана, та Л. Латишева [12; 13; 14] засвідчив, що до найбільш поширених способів перекладу термінів-аббревіатур найчастіше відносять переклад еквівалентом (вважається найлегшим та найшвидшим способом перекладу, оскільки еквіваленти зафіксовано у словниках), переклад відповідною повною формою (або розшифровка терміну-аббревіатури), описовий переклад, транскодування, запозичення іноземної аббревіатури (на думку А. Паршина [15] такий спосіб варто використовувати лише для передачі літерних та числових скорочень, які входять до складу різних систем позначень), та створення нової аббревіатури. Також існує думка (Е. Місуро), що доцільно поєднувати декілька способів перекладу одночасно, а саме використовувати калькування та транслітерацію/транскрипцію; транскрипцію та описовий переклад; транскрипцію, калькування та функціональний аналог; калькування, транскрипцію та описовий переклад [16].

Аналізуючи способи перекладу термінів-аббревіатур, визначено, що найпродуктивнішим способом їх перекладу у рекламному дискурсі побутової електроніки був переклад відповідною повною формою, тобто розшифровка аббревіатури:

With up to 2.8x CPU performance (ME). – Потужність центрального процесора зростає до 2,8 раз.

Use AR to see MacBook Pro 13» in your workspace 14 (AP). – Подивіться в доповненій реальності, який вигляд матиме MacBook Pro 13 дюймів на вашому робочому місці.

Цей спосіб застосовується у разі відсутності в українській мові відповідної аббревіатури для того поняття, яке позначено англійською аббревіатурою. Більш того, перекладаючи термін-аббревіатуру повною формою можна уникнути омонімічного його трактування, що значно полегшить сприйняття тексту реклами продукту звичайними споживачами.

Наступною тенденцією за частотою вживання було запозичення оригінального терміну-аббревіатури в український переклад: *High-quality video with HDR and True Look that deliver facial retouch, auto light adjustment, and autofocus to help you look your best (MI). – Високоякісне відео з HDR і True Look, які забезпечують ретушування обличчя, постійне регулювання освітленості й авто фокус, щоб ви виглядали якнайкраще. HDR (High Dynamic Range Imaging), також часто скорочується як HDR1, є загальною назвою технології роботи із зображеннями і відео, діапазон яскравості яких перевищує можливості стандартних технологій відображення зображень. Вочевидь, переніс аббревіатури зумовлений тим, що вона є часто вживаною та наразі зрозуміла для фахівців, які працюють в сфері інформаційних технологій, хоча розумінням її значення може викликати труднощі у середньостатистичного споживача.*

Натомість в перекладі речення “Supporting OFDMA multi-user technology, it is capable to send data to multiple devices simultaneously (Завдяки багатокористувацькій технології OFDMA, AX3 одночасно передає дані кільком пристроям)” запозичення аббревіатури аж ні як не полегшує розуміння звичайним споживачем характеристик пристрою, і тому необхідно буде звертатися до додаткової літератури з метою уточнення значення терміну-аббревіатури.

Вважаємо, що такий спосіб відтворення термінів-аббревіатур доречно використовувати при передачі інтернаціональних термінів-аббревіатур та тих, що є широко відомими.

Також вкрай рідко, але використовувався, ще один спосіб перекладу термінів-аббревіатур, які фігурують в рекламних текстах побутової електроніки – переклад відповідним українським еквівалентом. Так перекладаються, зазвичай, терміни-аббревіатури, які є зрозумілими аудиторії без розшифровки. В нашому дослідженні такими аббревіатурами, найчастіше, виявилися одиниці виміру:

Larger Bandwidth with 160 MHz (S) – Ширша смуга пропускання 160 МГц.

With up to 512 GB of built-in memory, you can store thousands and thousands of high-resolution photos and videos. – Завдяки вбудованій пам'яті об'ємом до 512 ГБ ви можете зберігати тисячі і тисячі фотографій та відео з високою роздільною здатністю (S).

A wireless presenter that's compatible with PowerPoint or Keynote, needs no installation and has an effective range up to 20 m. – Бездротовий презентер сумісний із PowerPoint та Keynote, не потребує додаткового встановлення та має 20 м радіус дії (CA).

Однак, в наступному прикладі “AI stabilisation eliminates the bumps, delivering gimbal-smooth video when you're on the move. – Стабілізація ШІ усуває хитання, забезпечуючи плавність” ми спостерігаємо скорочення AI, що є аббревіатурою від терміна *artificial intelligence*. Українська розшифровка цього терміну, яка зустрічається частіше, є «штучний інтелект», однак перекладач використав еквівалентну українську аббревіатуру «ШІ», використання якої є не надто поширеним, тобто даний рекламний текст був націлений на реципієнта, котрий обізнаний з технічною термінологією.

До змішаних способів перекладу термінів-аббревіатур було віднесено:

– поєднання перекладу відповідною повною формою та додавання

Packed with an astonishing 16 billion transistors, the Apple M1 system on a chip (SoC) integrates the CPU, GPU, Neural Engine, I/O, and so much more onto a single tiny chip. (AP) – Вражає, адже система на чипі Apple M1 містить 16 мільярдів транзисторів і об'єднує центральний і графічний процесори, систему Neural Engine, контролери вводу й виводу та багато іншого в одному маленькому чипі.

Англійською мовою лексичне позначення I/O – *Input/Output*. Українською це «ввід/вивід». В даному випадку перекладач доречним способом перекладу обрав змішаний спосіб, а саме розшифровку скорочення та додавання (*контролери*), що дозволяє реципієнту зрозуміти структуру чипу, який використовується в конкретному приладі.

– поєднання додавання та перенесення аббревіатури мовою оригіналу

You will be impressed with the blazing fast speed delivered by AX3. (H) – Маршрутизатор AX3 забезпечує швидкість сигналу, яку годі уявити.

В даному прикладі перекладач залишив запозичену аббревіатуру AX3, а також описав цю мовну одиницю, додавши слово «маршрутизатор», аби уточнити, що у фразі йдеться саме про модель маршрутизатора (роутера).

Аналізуючи приклад *iOS brings iPod touch to life in incredibly personal and powerful ways (AP)*. – *Операційна система iOS – це те, що робить iPod touch неймовірно потужним і дивно персональним пристроєм* ми дійшли висновку, що додавання «операційна система» не було доцільним, оскільки зазначена мобільна операційна система (iOS) для смартфонів, е-планшетів, що розробляються американською компанією Apple, є досить відомим терміном-аббревіатурою.

Однак в наступному прикладі, на нашу думку, переніс аббревіатури не є оправданим, оскільки українське речення не стало більш зрозумілим для не фахівців в галузі новітніх технологій і лише додавання фрази «схема модуляції» може допомогти знайти у довідковій літературі або Інтернеті значення аббревіатури QAM (Quadrature Amplitude Modulation), якщо покупець захоче самостійно розібратися у характеристиках гаджета: *Thanks to 1024-QAM and 160 MHz frequency bandwidth, its theoretical speed can reach up to 3000 Mbps (574 Mbps on a 2.4 GHz band and 2402 Mbps on a 5 GHz band). (H) – Завдяки схемі модуляції 1024-QAM і смузі пропускання на 160 МГц, теоретична швидкість сигналу сягає 3 000 Мбіт/с (574 Мбіт/с у діапазоні 2.4 ГГц і 2 402 Мбіт/с у діапазоні 5 ГГц);*

– відтворення терміну-аббревіатури повною формою (розшифровка) та запозичення оригінальної форми терміну-аббревіатури: *Supports NAS. – Підтримка мережевого збереження даних (NAS).*

Як бачимо, переклад термінів-аббревіатур має бути впорядкованим когнітивним процесом, що складається з послідовних, взаємопов'язаних і логічно несуперечливих етапів. Перекладаючи терміни-аббревіатури, по-перше, у кожному конкретному у випадку слід піддавати їх ретельному лінгвістичному та контекстуальному аналізу. Виходячи з аналізу процесу відтворення термінів-аббревіатур та результатів практичного дослідження, можемо запропонувати наступний алгоритм перекладу термінів-аббревіатур: 1) читання тексту, визначення його функціонального стилю та виділення терміну-аббревіатури, визначення його сфери вживання (наука, техніка, медицина та ін.); 2) розшифровка аббревіатури. З цією метою необхідно звернутися до довідкової літератури, словників, мережі Інтернет, документів подібної тематики або тих документів, які згадувалися в тексті, що перекладається, так можливо в них вдасться виявити розшифровку терміну-аббревіатури, або знайти той вираз, який з найбільшою часткою ймовірності є його основою. Хоча встановлення значення термінів-аббревіатур за допомогою словників здається на перший погляд найнадійнішим і найефективнішим способом, однак через те, що скорочення відносяться до найрухливіших елементів лексики, вони не завжди зафіксовані в існуючих словниках. Також є доцільним звернутися по допомогу до фахівців певної галузі. Важливим критерієм тут є висока частотність вживання терміну-аббревіатури; 3) переклад аббревіатури; 4) перевірка частотності перекладацького рішення. Оскільки відтворення термінів-аббревіатур є досить кропітким процесом, перекладачам-початківцям варто вносити такі терміни в особистий словник перекладача з максимальною кількістю пояснень (читання, точний запис з усіма нюансами, варіанти написання, повне розшифрування, фрагмент контексту для наочності прикладу, можлива сфера вживання), що сприятиме поповненню професійного багажу знань задля подальшого максимально адекватного і зрозумілого перекладу.

Висновки. Терміни-аббревіатури є об'єктивною перекладацькою проблемою, яка може становити труднощі для перекладачів незалежно від рівня їхньої професійної підготовки; видів, тематик і напрямків перекладу. Проаналізувавши способи перекладу термінів-аббревіатур, які зустрічаються в рекламних текстах відомих іноземних компаній-виробників побутової електроніки, можемо зробити висновок, що найчастіше використано спосіб перекладу термінів-аббревіатур відповідною повною формою та змішаними способами, а найрідше – існуючим в мові перекладу еквівалентом.

Література:

1. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории. 6-е изд. М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 248 с.
2. Буянова Л. Ю. Термин как единица логоса : монография. Краснодар, 2002. 185 с.
3. Bergman Å. et al. (2012). A novel abbreviation standard for organobromine, organochlorine and organophosphorus flame retardants and some characteristics of the chemicals. *Environment international*. 49, 57–82.
4. Шестакова С. О. Види термінів-аббревіатур у підмові будівельної галузі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. № 12. С. 57–60.
5. Книщенко Н. П. Аббревіація в системі сучасної дорожньо-будівельної термінологічної номінації. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*, 2010. № 675. С. 19–22.
6. Вульф М. Понятие термина и виды терминологических единиц. URL: <https://conf.siblu.ru/stati-nauchno-prakticheskoy-internet-konferencii-yazyk-i-mezhkulturnaya-kommunikaciya-2021> (дата звернення: 25.06.2022).
7. Кострубина С. А. Аббревиатуры английских и русских экономических терминов: контрастивный аспект. *Вестник Томского государственного университета*, 2017. № 418. С. 30–35.
8. Мусоюмов З. М. Структурно-семантический анализ терминов программного обеспечения компьютера : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Российско-Таджикский (Славянский) университет, 2017. 83 с.
9. Сергеева Т. С. Аббревиатура в системе лексических сокращений [Электронный ресурс] // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. – 2013. – № 6 (24). URL: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2013_6-2_47.pdf (дата звернення: 20.06.2022).
10. Кравець К. Ю. Англomовні аббревіатури в контексті євроінтеграції України та способи їх перекладу українською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, 2016. Вип. 2. С. 61–64.
11. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин. – 3-е изд., перераб. М. : Флинта ; Наука, 2003. 320 с.
12. Гончаров Б. А. К вопросу о типологии и переводе сокращений в англоязычной научно-технической литературе // *Теория и практика перевода*. Киев, 1991. Вып. 17. С. 143–151.

13. Карабан В. І. Граматичні труднощі лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. *Переклад англійської наукової і технічної літератури*. Вінниця : Нова книга, 2002. 407 с.
14. Латышев Л. К. Технология перевода. М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. 280 с.
15. Паршин А. Теория и практика перевода. URL: http://www.xliby.ru/jazykoznanie/teorija_i_praktika_perevoda/p1.php#metkadoc9
16. Мисуно Е. А. Письменный перевод специальных текстов : учебное пособие. Наука, 2013. 256 с.

Ababilova N. Abbreviated terms as a translation problem

Summary. The translation of terms is one of the most difficult problems in the field of linguistics and translation studies, as terms, in particular abbreviated ones, belong to the fast developing vocabulary, is in demand by specialists of various fields and requires special attention. It has been determined that the advantages of using abbreviated terms include reducing the volume of written texts due to a more compact rendering of long complex words and phrases and at the same time preserving their informative meaning; and the time interval of the recipient's perception of the information. The existing classifications of abbreviated terms have been analyzed and the most common abbreviated terms types have been determined as initial abbreviations, acronyms, initial abbreviations and acronyms, shortenings, mixed abbreviations, and graphic abbreviations. Abbreviated terms are an objective translation problem that can pose difficulties for translators regardless of their level of professional training, types, topics and areas of translation. The difficulties of reproducing abbreviated terms have been summarized and include the need to know the subject of translation and understand the context, abbreviated terms homonymy, the spread of the abbreviation to all parts of the language; non-compliance with the rules for writing abbreviations. The most common ways of translating abbreviated terms include translation by equivalent, corresponding full form, descriptive translation, transcoding, borrowing a foreign abbreviation and creating a new abbreviation, although there is also an opinion that it is advisable to combine several ways of translation at the same time, namely to use borrowing and transliteration/transcription; transcription and descriptive translation; transcription, borrowing and functional analog; transcription and descriptive translation. Based on the analysis of the study actual material, it has been inferred that most often the translation of the abbreviated terms is carried out in the corresponding full form and mixed methods of reproduction of the abbreviated terms in the Ukrainian language, and the least often – by the equivalent existing in the language of translation. The author has proposed a four-stage algorithm for translating abbreviated terms.

Key words: terms, abbreviated terms, translation difficulties, ways of translation.